

KAKO SMO DOBILI SLOVENSKI TV DNEVNIK

40 LET DNEVNIKA TV SLOVENIJA MARKO PRPIČ

Povzetek

Vse od 15. aprila 1968 *Televizija Ljubljana*, danes *Televizija Slovenija*, svojim gledalcem vsak večer ponuja osrednjo dnevnoinformativno oddajo *TV dnevnik*, ki skoraj tri desetletja ni imela prave konkurence. Za večino gledalcev je to bila točka, po kateri so uravnavali svoj dnevni ritem. Danes se nam zdi povsem samoumevno, da imamo informativno oddajo v svojem nacionalnem jeziku, vendar leta 1968 ni bilo tako. Slovenska televizija je potrebovala celo desetletje, da si je izborila to pravico. Ta korak je za vedno spremenil skupni jugoslovanski televizijski program, ki je nastal leta 1958 kot plod skupnih prizadevanj *Studia Ljubljana*, *Studia Zagreb* in *Studia Beograd*; slednji je pripravljala informativni program za celotno mrežo. S tem je beograjski studio dobil privilegiran položaj, ki se ga je dalo delno opravičevati z najustreznejšimi pogoji/razmerami za pripravo oddaje, z bližino zveznih ustanov in z najboljšimi povezavami z republikami in tujino, še bolj pa z željo zvezne politike, da bi nadzirala vsebino oddaje in vplivala nanjo. Odločitev slovenske televizije za lastno informativno oddajo je pomenila dokončen prelom s takšno politiko, saj so ji kmalu sledile še druge televizije. V članku je opisan proces nastanka slovenskega *TV dnevnika*, kot se ga dá rekonstruirati iz ohranjenih dokumentov *RTV Slovenija*, časopisnih prispevkov in strokovne literature.

Dr. Marko Prpič je svetovalec generalnega direktorja za programske zadeve v zavodu RTV Slovenija; e-pošta: marko.prpic@rtvslo.si.

Uvod

15. aprila 2008 je minilo štirideset let od začetka oddajanja osrednje dnevnoinformativne televizijske oddaje *TV dnevnik* v slovenščini. Kljub temu da se nam to danes zdi nekaj povsem samoumevnega, je slovenska televizija potrebovala kar deset let, da je začela pripravljati lastno osrednjo dnevnoinformativno oddajo, za katero je obdržala ime *TV dnevnik* in ga ohranila vse do danes. Pred tem je *Studio Ljubljana* pripravljala informativno oddajo *TV obzornik*, ki je ostala na sporedu tudi po začetku predvajanja beograjske oddaje *TV dnevnik* (RTV Ljubljana 1962, 24–25). Takšnemu razvoju slovenske televizije je botrovala vrsta dejavnikov. Tako kot drugje po svetu je tudi pri nas televizija začela svojo pot znotraj radia. Ves program je nastajal v 5. nadstropju radijske hiše na Tavčarjevi 17 v Ljubljani, v studiu, ki je meril pičlih 52 kvadratnih metrov (Zorn 1958, 40). Razvoj televizije je »spodjedal« starejši medij, ki ga je sprejel pod streho, saj je televizija tam dobila denar, ustvarjalce programov, voditelje in tehnično ekipo. Svet zavoda *RTV Ljubljana* je leta 1958 sprejel sklep, »da je vsak uslužbenec Radia dolžan delati tudi za televizijo« (Zorn 1958, 7).

Prostorska utesnjenost in pomanjkanje denarja, predvsem deviz, ki so bile potrebne za nakup tehnične opreme, sta imela na razvoj televizije velik vpliv. O razdelitvi deviz pa se je takrat odločalo v Beogradu. Drugi močan dejavnik so bile politične razmere v tedanji Jugoslaviji, torej odnos med Beogradom in republikami, saj so politiki nenehno iskali ravnotežje, ki bi bilo sprejemljivo za vse strani.

Če primerjam razvoj televizije v Evropi in pri nas, lahko rečem, da je televizija v Slovenijo in Jugoslavijo prišla z zamudo, ki so jo takrat pripisovali več razlogom, in sicer »gospodarski zaostalosti, ker ni bilo domačih tovarn za izdelovanje oddajnikov in sprejemnikov, in tudi (...) bojazni, da uvajanje televizije ne bo zavrlo razširjanja radiofonije« (Zorn 1958, 24).

V članku bom pokazal nekaj pomembnejših dogodkov, ki so prispevali k temu, da so slovenski gledalci dobili osrednjo informativno oddajo v maternem jeziku. Članek je nastal na osnovi dokumentov, ki sem jih pridobili v Arhivu Republike Slovenije, v dokumentacijah *RTV Slovenija* (Dokumentaciji *Radia Slovenija*, Dokumentaciji *TV Slovenija* in Strokovni službi Programskega sveta *RTV Slovenija*), v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije, in na osnovi novinarskih prispevkov v različnih časopisih in revijah, ki so dostopni v Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK). Za celovitejšo sliko bi bilo nujno pregledati še gradivo *Jugoslovanske radiotelevizije*, ki ga hranijo v arhivu *JRT* v Beogradu in iz katerega bi lahko dobili drugačen pogled na to prelomno obdobje v zgodovini jugoslovanske radiodifuzije.¹

Skupen program jugoslovanskih studiev

Politične razmere v tedanji Jugoslaviji so se zrcalile tudi znotraj *Jugoslovanske radiotelevizije* (*JRT*), organizacije, ki je povezovala osrednje radijske postaje in televizijske studie v jugoslovanskih republikah in avtonomnih pokrajinah. *JRT* je nastala novembra 1958 s preimenovanjem *Jugoslovanske radiodifuzije*. Stanovska organizacija se je tako prilagodila prihodu novega medija, skrbela pa naj bi za izmenjavo programov, skupno programsko politiko, usklajevanje tehničnega razvoja in sodelovanje pri sprejemanju medijske zakonodaje. Uvajanje televizije je bilo jugoslovanski projekt. Odbor za prosveto Zveznega izvršnega sveta je 2. marca 1956 ustanovil Komisijo za uvedbo televizije v Jugoslaviji, zvezna država pa je zagoto-

vila denar za gradnjo prve etape televizijske mreže. Sredstva so bila zagotovljena s sklepom Koordinacijskega odbora Zveznega izvršnega sveta 5. junija 1956 (Zorn 1958, 25), in to je omogočilo postavitve prvih štirih oddajnikov (Krvavec, Slijeme, Crveni Čot in Avala). Oddajniki so bili nujen predpogoj za skupni program *JRT* (Zorn 1958, 28). Prvi trije studii, *Studio Ljubljana*, *Studio Zagreb* in *Studio Beograd*,² so dobili denar za nakup tehnične opreme. Iz teh zagonskih sredstev si je vsak od njih kupil tri televizijske kamere, telekino – napravo za predvajanje filmov po televiziji – in reportažni avto. Opremo so kupili pri ameriškem podjetju RCA, ki je tudi poskrbelo za izobraževanje prvih kadrov v Združenih državah Amerike (Zorn 1958, 29).³ Poleg tega pa so v Jugoslavijo poslali svojega svetovalca, ki je tu preživel kar leto dni in svetoval tehničnim ekipam v vseh treh studiih, najbolj pa tisti v Beogradu, saj je tam preživel največ časa.

V organih *JRT* je bilo sprejetih več odločitev glede priprave skupnega programa. Dogovorili so se, da bo imel skupni program *Jugoslovanske radiotelevizije* vsejugoslovanski značaj. Zaradi tega je imel veliko botrov, saj so ga odobrile kar tri institucije: Programska komisija TV pri *JRT*, Upravni odbor *JRT* in Zvezni svet za radio in televizijo pri Sekretariatu za kulturo in prosveto Zveznega izvršnega sveta (Zorn 1958, 40). Sklenili so, da bo skupni program predvajan iz vseh treh studiev (Ljubljana, Zagreb, Beograd), centri pa se bodo v program vključevali izmenično. Dosegli so dogovor, da bodo za podnaslavljanje oddaj uporabljali latinico, in s tem so odstranili eno od ovir za lažje razumevanje (Vončina 1999, 312). Prav tako je bila sprejeta odločitev, da bo informativni program nastajal samo v *Studiu Beograd* (Vončina 2003, 19–21). Ob *TV dnevniku* so predvajali oddaji *Športni pregled* (*Sportski pregled*) in *Sedem dni* (*Sedam dana*), ob koncu dnevnega programa pa so pripravili še kratka *Poročila*. Tako je bilo vse do leta 1963, ko je Ivanu Šiblu, tedanjemu generalnemu direktorju *Radiotelevizije Zagreb*, uspelo prodreti s predlogom, da zadnjo informativno oddajo pripravlja tisti studio, ki je začenjal skupni program. Ko je bila odločitev sprejeta, je veljala za vse tri studie. Tako je *Studio Ljubljana* leta 1963 pripravil 103 oddaje *Poročila* v skupni dolžini 481 minut (RTV Ljubljana 1963, 21). Oddaje *TV dnevnik*, *Športni pregled* in *Sedem dni* pa so še naprej ostale v pristojnosti *Radiotelevizije Beograd*.

Odločitev, da bo *Studio Beograd* prevzel pripravljanje informativnih oddaj, so ustvarjalci v *Studiu Zagreb* zelo težko sprejeli, saj je bil njihov televizijski studio prvi v Jugoslaviji. *Studio Zagreb* je začel poskusno oddajati 15. maja 1956. Sprva so prenašali avstrijski in italijanski program – gledalci so ga lahko spremljali na tridesetih sprejemnikih, ki jih je posodila nemška tovarna Schaub-Lorenz. 7. septembra 1956 so prenašali otvoritev Zagrebškega velesesja – odprl ga je predsednik Josip Broz Tito –, kar je bil začetek rednega poskusnega oddajanja zagrebške televizije. 29. novembra 1956 so začeli oddajati svoj *TV dnevnik* – urednik te oddaje je bil Josip Grubišić Čabo, realizator Mario Fanelli (oba sta poklicno pot začela na Radiu Koper), voditelj pa Ivan Hetrich, ki se je pozneje uveljavil kot dramaturg in režiser (Novak 2006, 85–86). Oddajali so ga vse do 29. novembra 1958, ko so se morali ukloniti pritisku iz Beograda in sprejeti »skupno« shemo. Ta sprememba je med hrvaškimi gledalci in nekaterimi politiki povzročila negotovanje, saj so bili vajeni več informacij iz svojega okolja. Ustvarjalcem televizijskega programa, predvsem oddaje *TV dnevnik*, pa takšna odločitev ni ustrezala, ker jih je spravila na raven beograjskega dopisništva.

Na začetku oddajanja, leta 1958, so skupni eksperimentalni program oddajali ob ponedeljkih, sredah, sobotah in nedeljah, druge dni v tednu pa so predvajali tuj program. To so bili »prosti dnevi JRT« (Vončina 1999, 21). S skupnimi močmi so na teden pripravili od petnajst do osemnajst ur lastnega programa, ki se je sčasoma širil tudi na druge dni v tednu. Nazadnje je ostal prost le še torek, in tako je ostalo vse do leta 1968, čeprav je Programski svet JRT sprejel sklep, da se prosti torek ukine že 1. januarja 1967. Proste dneve sta najprej začela zapolnjevati *Studio Zagreb* in *Studio Ljubljana*, ki sta hotela uresničiti svoje želje po bogatitvi programa (Zorn 1959, 18; Vončina 1999, 50–60).

Fotografija 1: Televizijska špica, ki je gledalce skupnega programa opozarjala, da je na vrsti oddaja, ki jo je pripravila *Televizija Ljubljana*. Vir: Dokumentacija *Televizije Slovenija, RTV Slovenija*.

Za začetek skupnega jugoslovanskega oddajanja je bil določen 29. november 1958, kar je tudi pomenilo konec programske samostojnosti *Studia Ljubljana* in *Studia Zagreb*, ki sta oddajala že pred tem datumom. V Programskem svetu JRT so bila določena programska razmerja med studii; po njih sta *Studio Ljubljana* in *Studio Zagreb* prispevala vsak po 30 odstotkov skupnega programa, *Studio Beograd* pa 40 odstotkov. Beograd je dobil večji del programskega časa na račun informativnega programa. Skupna oddaja *TV dnevnik* je bila na sporedu vsak dan ob 20.00, razen ob torkih, ko so imeli »prosti dan JRT« (Vončina 1999, 21), kar pomeni, da so domači studii praviloma predvajali le tuje oddaje. Začetek oddaje *TV dnevnik* so sicer hoteli postaviti na 19.30, vendar je *Studio Beograd* temu »zaradi nepremostljivih tehničnih težav« nasprotoval (Vončina 1999, 47–48). Poleg tega pa niso dosegli dogovora z radijskimi postajami, ki so ob tisti uri predvajale večerne informativne oddaje.

Začetek skupnega programa so zaznamovale tehnične motnje na brezžičnih povezavah med studii, tako da je ta v celoti zaživel nekoliko pozneje, kot je bilo sprva načrtovano, in sicer marca 1959 (Vončina 1999, 312–315; Vončina 2003, 19–20). Odločitev, ki je bila sprejeta na začetku delovanja, je zaznamovala razvoj vseh jugoslovanskih televizijskih studiev in dala pečat prvemu desetletju njihovega razvoja. Šele v drugi polovici šestdesetih let prejšnjega stoletja so nastali pogoji za večjo neodvisnost republik in s tem za začetek rednega oddajanja lastnih osrednjih informativnih televizijskih oddaj, ki jim politično vodstvo takratne Jugoslavije sicer ni bilo preveč naklonjeno. Kako je v Beogradu odmevala uvedba slovenskega *TV dnevnika*, opisuje general Ivan Dolničar, ki je bil takrat pomočnik zveznega sekretarja za obrambo, generala Nikola Ljubičiča, in je sodeloval na njegovih kolegijih. O slovenskem *TV dnevniku* je povedal: »Posebej smo obravnavali tematiko, ki je bila predmet sej zveznega izvršnega sveta in je neposredno ali posredno zadevala obrambo. Razpravljali smo tudi o *perečih dogajanjih na družbenem področju. Spominjam se, da smo se pogovarjali o uvedbi slovenskega televizijskega dnevnika*« (Koprivc 2005, 139; poudaril M. P.) Žal *TV dnevniku* ni namenil več prostora, a že dejstvo, da ga po toliko letih posebej omenja, kaže na to, da je bil to za jugoslovansko politiko velik problem.

Težnja po poenotenju jugoslovanskega radiodifuznega informativnega prostora se je prvič pojavila leta 1955, ko je bila dana pobuda, da bi *Radio Jugoslavija* prevzel informativni program za vse jugoslovanske radijske postaje, vendar takrat predlog v praksi ni zaživel. Tri leta pozneje pa so se politične razmere spremenile, centralistične težnje so postale že toliko močnejše, da se televizija poenotenju informativnega programa in skupni shemi ni mogla več izogniti.

Od prvih pobud do slovenskega *TV dnevnika*

Zahtevo po doslednejši rabi slovenščine v javnem življenju in pravici do televizijske informacije v lastnem jeziku so prvi ubesedili slovenski slavisti in pisatelji na začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja. Pravno podlago za svoje zahteve so našli v 42. členu Ustave Socialistične federativne republike Jugoslavije; v njem je bilo zapisano, da so jeziki narodov Jugoslavije in njihove pisave enakovredni. V slovenskih tiskanih medijih so se začeli pojavljati prispevki, pa tudi pisma bralcev, v katerih so posamezniki opozarjali na rabo slovenščine. Problem je postal tako velik, da mu je posebno pozornost namenil tudi Organizacijsko-politični zbor Skupščine Socialistične republike Slovenije (SRS), ki je s tem v zvezi pripravil poseben dokument, »Informacijo o neenakopravni rabi, o pačenju ter zapostavljanju slovenščine v javnosti« (Skupščina SRS 1964, 1). Dokument opozarja, da še vedno obstaja problem enakopravne rabe »slovenskega nasproti srbohrvaškemu jeziku« (ibid.), in navaja, da državni organi na področju Republike Slovenije še vedno uporabljajo srbohrvaški jezik in da se slovenski jezik pri prevajanju pači. Organizacijsko-politični zbor Skupščine SRS se je pri tem skliceval na mnenja občanov in organizacij, ki so opozarjale na te probleme, in navedel vrsto prispevkov, ki so bili objavljeni v slovenskih časopisih in revijah. V dokumentu posebej navajajo *Našo sodobnost, Perspektive, Naše razglede* in *Delo* (Skupščina SRS 1964, 1–2). Posebej je omenjeno Društvo slovenskih pisateljev, ki je tej problematiki namenilo več časa in na seji 15. oktobra istega leta sprejelo nekaj konkretnih predlogov. Na podlagi teh informacij so ugotovili, da problem rabe slovenščine obstaja na naslednjih področjih:

- podnaslavljanje filmov (v kinematografih),
- na področju televizije,
- pri poslovanju nekaterih delovnih organizacij in Gospodarske zbornice SRS,
- pri poslovanju Službe družbenega knjigovodstva, Narodne banke in nekaterih državnih organov (Skupščina SRS 1964, 3).

V obdobju od januarja do septembra 1964 so slovenski kinematografi predvajali sto triinpetdeset tujih filmov in od tega jih je bilo devet podnaslovljenih v srbohrvaščini (5,88 odstotka). Le slovenski distributer Vesna film je poskrbel za podnaslavljanje vseh filmov v slovenščino, bil pa je to tudi edini distributer, ki je vse filme za makednosko tržišče prevedel v makedonščino. Večji problem so bili filmski plakati in *Filmske novice (Filmski pregled)*, ki so jih predvajali pred filmom in so imele komentar v srbohrvaščini. V Beogradu so jih skušali sinhronizirati v slovenščino, vendar je bila kakovost izjemno slaba, kar je povzročilo val negodovanja, tako da so tovrstna prizadevanja kmalu opustili. Poleg tega je skušalo podjetje Filmske novice strošek za sinhronizacijo prenesti na slovenska kinematografska podjetja (Skupščina SRS 1964, 4–5).

Na področju televizije dokument omenja vse manjši delež *Studia Ljubljana* v skupni programski shemi in pritožbe zaradi nekaterih oddaj ter prenosov iz gledališč, ki jih na srbohrvaškem jezikovnem področju niso razumeli. Nera-zumevanje slovenščine v drugih jugoslovanskih republikah je bilo pred tem omenjeno že v dokumentu »Razvoj, sedanji položaj in problemi televizije v LRS«,⁴ ki je nastal maja 1960 v zavodu *Radiotelevizija Ljubljana*. Kljub temu pa je bil odziv na mladinski program *Televizije Ljubljana* dober, saj je bilo približno 30 odstotkov vseh pisem, ki jih je dobilo uredništvo, poslanih iz krajev zunaj Slovenije (RTV Ljubljana 1960, 19). Zaradi nasprotovanja drugih centrov se je moral *Studio Ljubljana* odreči predvajanju oddaje *Spoznavajmo svet in domovino*, oddajo *Pokaži, kaj znaš* pa so z velikimi težavami le spravili v skupni program. Leta 1962 naj bi bilo približno 43 odstotkov programa, ki ga je bilo mogoče videti v Sloveniji, v slovenščini, slovenskega programa na področju drugih jugoslovanskih republik pa je bilo le 12 do 13 odstotkov. Gledalci na srbohrvaškem jezikovnem področju so bili v bistveno boljšem položaju. Delež slovenskega programa se je zmanjševal z vsako novo televizijo, ki je začela sodelovati v skupni programski shemi. Trem centrom se je najprej pridružila *Televizija Skopje* (13. maja 1961), sledili pa sta ji *Televizija Sarajevo* (26. julija 1961) in *Televizija Titograd* (20. novembra 1965) (Skupščina SRS 1964, 7; Zorn 1958, 27).

Težave skupne oddaje *TV dnevnik*

Na televizijskem področju je bilo največ pozornosti namenjene informativnim oddajam. V dokumentu navajajo, da je bil Beograd določen za pripravo informativnih oddaj iz praktičnih razlogov – »zaradi obilice zveznih vesti in najboljših letalskih zvez s tujino« in dragega agencijskega servisa, ki si ga ne more privoščiti vsak studio posebej (Skupščina SRS 1964, 7). *Studio Ljubljana* je večkrat začel razpravo o informativnih oddajah, in sicer na treh ravneh:

1. posredovanje novic iz Slovenije za beograjski *TV dnevnik*,
2. lastna informativna oddaja,
3. sinhronizacija beograjskega *TV dnevnika*.

1. *Studio Ljubljana* ni bil zadovoljen s številom »svojih« novic, objavljenih v skupni informativni oddaji *TV dnevnik*, ki je nastajala v Beogradu. V začetnih letih delovanja je televizija za snemanje novic uporabljala filmski trak. Razvijanje filma in montaža prispevkov sta zahtevala veliko časa. Nato je moral *Studio Ljubljana* poslati svoje prispevke za skupno oddajo s sredstvi javnega prevoza, kar pomeni, da so prišli v Beograd z najmanj enodnevno zamudo. S tem so novice izgubile aktualnost in pogosto tudi svoj prostor v oddaji. Leta 1961 je *Studio Beograd* dobil magnetoskop, napravo za snemanje video posnetkov na magnetni trak, prvo tovrstno napravo v takratni Jugoslaviji. To je bila velika tehnična pridobitev, ki je studiu omogočala snemanje prispevkov, ki bi jih lahko *Televizija Ljubljana* v popoldanskem času, pred skupno oddajo, poslala po brezžični povezavi, vendar beograjski kolegi niso kazali zanimanja za takšen način dela (Skupščina SRS 1964, 8). Včasih pa je bila neažurnost prispevkov le dobrodošel izgovor, saj uredniki oddaje niso imeli prav veliko razumevanja za dogajanje v drugih republikah.

O udeležbi centrov v skupni informativni oddaji je ohranjenih več podatkov. V Kroniki RTV *Ljubljana* za leto 1962 avtor navaja, da je ljubljanski studio mesečno prispeval petdeset prispevkov za skupne informativne oddaje, ki jih je pripravljala *Televizija Beograd* (RTV *Ljubljana* 1962, 25). Leta 1965, leto po razpravi v Skupščini SRS, je *Televizija Ljubljana* poslala beograjski redakciji *TV dnevnika* 631 prispevkov v skupnem trajanju 14 ur 11 minut in 33 sekund. Od tega jih je bilo predvajanih 274 ali 43,4 odstotka vseh poslanih prispevkov. Kljub temu pa so ljubljanski prispevki obsegali le 4,1 odstotka skupne oddaje. Pri tem Boris Mikoš, takratni generalni direktor zavoda, priznava, da je bil ta delež v primerjavi z drugimi studii visok, in to zaradi nenehnega pritiska na redakcijo skupne oddaje. Sodelovanje so leta 1967 še bolj zapletle zahteve *Televizije Beograd*, da bi morali vsi centri plačevati sodelovanje v skupni oddaji, kar so ti zavrnili z obrazložitvijo, da pogoji sodelovanja ne morejo biti drugačni od prakse na področju mednarodnega sodelovanja (Mikoš 1966, 2–3).

2. Problem lastne informativne oddaje v slovenščini je *Televizija Ljubljana* delno rešila leta 1962, saj je do tedaj tedenska informativna oddaja *TV obzornik* postala dnevna. V petnajstih minutah so pripravili dnevni pregled najpomembnejših dogodkov iz Slovenije in zamejstva. Šele od jeseni leta 1962 so ga predvajali šestkrat tedensko, pred *TV dnevnikom* ob 19:30. Oddaje ni bilo na sporedu ob torkih, ponedeljkov *TV obzornik* pa je bil predvajan kot del skupnega programa *JRT*, kar pomeni, da so ga spremljali tudi gledalci v drugih jugoslovanskih republikah (Skupščina SRS 1965, 8).

S povečanim obsegom skupnega programa se je povečeval pritisk na *Televizijo Ljubljana*, naj *TV obzornik* prestavi na zgodnejši popoldanski čas. S takšno zahtevo so se srečali tudi zagrebški kolegi, ki naj bi predstavili svojo informativno oddajo. *Televizija Ljubljana* je zato predlagala, da bi bil *TV dnevnik* sestavljen iz dveh delov. Prvega bi pripravili v Beogradu, drugega pa vsaka televizija zase in bi bil rezerviran za »republiške« novice. *Televizija Ljubljana* s svojim predlogom v Programskem svetu *JRT* ni mogla prodreti, ker ga ni podpiral Zagreb, Beograd pa je leta 1963 v takšno rešitev sicer privolil, vendar si je pozneje premislil (Skupščina SRS 1964, 8).

3. Jeseni 1962 sta se *Televizija Ljubljana* in *Televizija Beograd* dogovarjali za sinhronizacijo *TV dnevnika* v slovenščino. Slovensko besedilo naj bi posneli v Beogradu,

posnetek pa po telefonski liniji poslali v Ljubljano, kjer bi avdio posnetek dodali k sliki. Dogovor je padel v vodo zaradi slabih telefonskih zvez in zaradi tega, ker bi morali takemu načinu dela prilagoditi realizacijo oddaje, ki bi bila zaradi tega enolična (Skupščina SRS 1964, 8). Pri tem velja posebej poudariti, da kroniki RTV Ljubljana za leti 1962 in 1963 sinhronizacije TV dnevnika sploh ne omenjata.

Vprašanje odnosov med centri, skupna programska shema, raba slovenščine – to so bile teme, o katerih se je začelo govoriti tudi znotraj RTV Ljubljana. Boris Grabnar, takratni urednik kulturno-prosvetne redakcije, je leta 1963 napisal »Kratek uvod v analizo programa TV«, v katerem ugotavlja, da slovenskemu programu manjka zadostnih perspektiv, hkrati pa »prikrito oporekamo njihovemu 'vsejugoslovanskemu'« vidiku. In k temu dodaja:

Teorija teh odnosov (»televizijsko nacionalno vprašanje«) ni razvita, ker o teh vprašanjih raje sramežljivo molčimo in prakticistično taktiziramo v odnosu do posameznih oddaj ... Prepričan sem, da nam naših teženj ni treba skrivati, hinavčiti z nacionalizmom in antišovinizmom, ker zadeva ni tako zamotana, kakor se je po neumnosti zakloбуštrala. Mislim, da ne bi bilo težko povedati, da moramo Slovenci v naši socialistični skupnosti – kot imamo slovenske knjige, časopise, gledališče, filme in radie – imeti tudi slovensko televizijo. ... Če drži, da prebivalstva južno od Sotle ne gre pretirano »posiljevati« s slovenščino, drži tudi to, da pri nas jezikovno vprašanje ni tako zelo pereče (a nacionalno vprašanje je kljub temu!). Mi lahko mirno prenašamo, kolikor hočemo iz Beograda in Zagreba, jeziku ne bo ugovarjal nihče, vendar pa se moramo izogibati tistim oddajam lokalnega značaja, ki pri nas niso zanimive, a oni vendarle mislijo, da so »opštejugoslavenske« (Grabnar 1963, 2).

Iz ohranjenih dokumentov ni moč razbrati, da bi Grabnarjevo razmišljanje v hiši naletelo na večjo podporo, kljub temu pa kaže, da se je o slovenski televiziji začinjalo razmišljati drugače. Pravi mejnik v prizadevanjih za pridobitev lastnega TV dnevnika je gotovo odprto pismo, ki so ga na Televizijo Ljubljana v začetku leta 1967 skupaj naslovili Društvo slovenskih pisateljev, Slavistično društvo, Inštitut za slovenski jezik pri SAZU in PEN klub – Center za Slovenijo. V pismu – objavljeno je bilo v rubriki Prejeli smo v časopisu Delo – so podpisana društva in inštitut poudarili svojo dolžnost, da skrbijo za usodo slovenskega jezika, opozorili so na vplivnost televizije in na dejstvo, da je slovenščina po republiški ustavi v Sloveniji uradni jezik in da je dobra polovica programa Televizije Ljubljana v neslovenskem jeziku, »tudi če podnaslovljene oddaje štejemo k slovenskemu delu« (Društvo slovenskih pisateljev et al. 1967, 5). Med zahtevami, ki so jih postavili televizijski gledalci, je bila na prvem mestu tista po zamenjavi TV dnevnika s slovenskim. Utemeljili so jo v petih točkah – od jezikovnih do vsebinskih. Zaradi jasnosti in neposrednosti jih navajam v celoti:

Prva (stvar) je TV dnevnik. Povsem nujno je, da ga čimprej zamenjate s slovenskim, in to iz naslednjih razlogov:

- *Predvsem je za Slovence nacionalno žaljivo, pa tudi protiustavno, da mora vsak večer poslušati novice v tujem (čeprav bratskem) jeziku, saj izbire nima.*
- *Ker ljudje TV dnevnik veliko poslušajo, zelo škodljivo vpliva na rabo slovenskega jezika, saj dan za dnem sistematično vnaša v podzavest gledalcev*

tujo sintakso in tuje besedno gradivo. Predvsem škodi mlajšim poslušalcem, ki še nimajo izoblikovanega jezikovnega čuta.

- *Dnevnik je redigiran v Beogradu. Zato je vanj sprejetih vse polno novic, ki so povsem lokalne in našemu gledalcu odveč. Iz istega razloga dobivajo poseben vsedrjavni poudarek razni dogodki in osebnosti, ki tega ne zaslužijo.*
- *Novice iz Slovenije so v TV dnevniku zastopane minimalno ali pa jih sploh ni; kadar so, so skoraj zmerom prikazane z občutno zamudo. Mnogokrat pa se zgodi, da izpadejo tudi take novice, ki bi po svoji pomembnosti nujno sodile v zvezni program.*
- *Edini na videz resnejši ugovor v korist zveznemu TV dnevniku bi bili slikovni zapisi iz tujine. Vendar ta trditev ne drži. Televizijski zapisi se prav tako kot v Beogradu posnamejo na magnetoskop tudi v Ljubljani. Če pa gre za tuje filmske zapise, so ti tako ali tako zmerom vsaj nekaj dni stari.*
- *Iz vsega navedenega sledi, da je nepotrebno vztrajati pri zveznem TV dnevniku. Zlasti še zato, ker je ljubljanski Obzornik dober in za naše potrebe primernejši. Z nekaj dodatki iz svetovnega in domačega dogajanja bo prav zlahka in v splošno zadovoljstvo nadomestil TV dnevnik (ibid.).*

Nepodpisan odgovor televizije je bil objavljen teden dni pozneje v isti rubriki. Pojasnila pa zagotovo niso mogla zadovoljiti tistih, ki so stali za odprtim pismom, saj je bil odgovor preveč načelen, poleg tega je bilo veliko opravičevanja zaradi tehničnih, materialnih in prostorskih omejitev, s katerimi se je ukvarjal zavod (RTV Ljubljana 1967a, 5).

Svet zavoda RTV Ljubljana in *TV dnevnik*

Leta 1967 so *TV dnevnik* pogosto omenjali na sejah sveta zavoda RTV Ljubljana. Začeli so se oglašati svétniki, ki so dajali svoje predloge ali pa so želeli izvedeti, kakšne načrte ima vodstvo zavoda z osrednjo informativno oddajo. Svétnik Svetozar Polič se je leta 1967 kar dvakrat oglasil z enakim predlogom, in sicer naj svet zadolži vodstvo, »da v okviru Jugoslovanske radiotelevizije stori vse, da čim prej pridemo do tega, da bomo imeli zvečer kompletno centralno informativno oddajo *TV dnevnik*, s prvim splošno jugoslovanskim in svetovnim delom in z drugim regionalnim slovenskim, in seveda v celoti v slovenščini« (RTV Ljubljana 1967b, 7–9; RTV Ljubljana 1967c, 1–2). V razpravi, ki se je 22. 12. 1967 ob predlogu programa za leto 1968 razvila na 5. redni seji sveta zavoda RTV Ljubljana (v širši sestavi), je Dušan Fortič, tedanji direktor televizijskega programa, napovedal, da bodo od 1. aprila 1968 začeli pripravljati lasten *TV dnevnik*, vendar samo ob petkih, kar bo »solidna osnova za postopen prehod na *TV dnevnik*« (RTV Ljubljana 1967d, 3). Na isti seji se je svétnik Borut Ravnikar še vedno zavzemal za to, da bi beograjskemu *TV dnevniku* sledil kratek petminutni domači *TV dnevnik*. Iz tega lahko sklepamo, da vodstvo zavoda še ni imelo jasno izoblikovanih stališč o tem, kako se bo lotilo *TV dnevnika* v slovenščini.

V Kroniki RTV za leto 1967 *TV dnevniku* ni bila namenjena posebna pozornost. Med dosežki tega leta avtor navaja, da so »1. julija TV postaje /vključno Skopje!/ začele z izmenjavo medsebojnih sporočil vsak dan pol ure popoldan o najvažnejših dogodkih po republikah. 1. sept. pa se je temu priključila redna zamenjava z Evrovizijo, kar je postalo solidna podlaga za samostojne republiške *TV dnevnike*« (RTV

Ljubljana 1967e, 26). Avtor ne omenja nikakršnih priprav na začetek oddajanja lastnega *TV dnevnika* v slovenščini.

29. 3. 1968 se je sestal svet zavoda *RTV Ljubljana* v ožji sestavi, kar pomeni, da so bili na sestanku navzoči samo tisti člani sveta, ki so bili zaposleni v zavodu, in vodstvo zavoda. Četrta točka dnevnega reda je bila namenjena uvedbi slovenskega *TV dnevnika*, informacijo o tem pa je podal Dušan Fortič:

Poudaril je, da je o uvedbi 3 x tedanskega TV dnevnika v slovenščini svet že razpravljal. Takratno stališče je bilo, da bi 3 x TV dnevnik v slovenščini na teden ob povečanem sodelovanju našega zavoda v beograjskem TV dnevniku vsajčasno zadovoljil osnovne potrebe slovenske javnosti. V kasnejših pogovorih pa se je pokazalo, da se RTV zavodi vse bolj orientirajo na uvedbo lastnega TV dnevnika in da bi zato bila takšna rešitev nepopolna ter bi samo delno odpravila dosedanje pomanjkljivosti posredovanja informacij v slovenščini. Menil je, da je edino pravilno, da se svet odloči za takojšen prehod na 6 x tedenski TV dnevnik, ker tudi postopno uvajanje ne bi prineslo zadovoljive rešitve in je vprašanje, koliko bi bil zavod na to nalogo bolj pripravljen čez nekaj mesecev. Uvedba TV dnevnika je tudi nujna glede na celotno družbeno politično situacijo, hkrati pa bo to osrednja oddaja slovenske TV, ki bo šele s tem dobila svojo pravo podobo in v odnosu do gledalca izpolnila zahtevo po »slovenizaciji«. Predlagal je, naj svet sprejme tako orientacijo in omogoči uresničevanje z ustreznimi kadrovskega spremembami (RTV Ljubljana 1968a, 3).

V gradivu za sejo je tudi predlog za ustanovitev novih delovnih mest, povezanih s *TV dnevnikom*, skupaj z opisi del in nalog, kar kaže na naglico, s katero se je zavod loteval uvedbe tako pomembne oddaje, saj so o teh pomembnih rečeh razpravljali dobra dva tedna pred prvo oddajo. Da je razvoj dogodkov prehitel vodstvo zavoda, je razvidno iz Zapisnika 7. redne seje zavoda *RTV Ljubljana* (v širši sestavi) z dne 22. 4. 1968, torej seje, ki je bila teden dni po prvem *TV dnevniku* v slovenščini. Svétniki so obravnavali trimesečni plan televizijskih oddaj za obdobje od aprila do junija 1968, ki je bil priložen vabilu kot gradivo za sejo (z datumom 10. 4. 1968) in v katerem je bilo zapisano, da bo *TV obzornik* ob torkih in četrtnih oblikovan kot *TV dnevnik*, ob sobotah pa šele konec leta. Dejansko pa je *Televizija Ljubljana* začela predvajati svoj *TV dnevnik* 15. aprila 1968, in to kar šestkrat tedensko. Danes vemo, da je imel pri tej odločitvi glavno besedo Stane Kavčič, takratni predsednik Izvršnega sveta SRS, ki je vodstvu zavoda zagrozil, da bodo »letele glave«, če se tega ne bodo lotili takoj, kot je povedal Fortič (v Pengov N. d.).

Aprila 1968 je Boris Mikoš, takratni generalni direktor zavoda, pripravil dokument »Nekateri problemi in značilnosti slovenske TV«, v katerem je navedel razloge za uvedbo *TV dnevnika* v slovenščini. Kot prvi razlog za uvedbo lastne oddaje, poleg jezika, navaja še neprimeren čas predvajanja *TV obzornika* – na sporedu je bil ob 18. uri – in vsebino skupne oddaje, ki jo je beograjska televizija vse bolj razvijala kot svojo lastno oddajo in v kateri so le izjemoma predvajali posnetke iz Slovenije. Na drugo mesto je postavil oblikovanje programskega časa, ki bo bliže potrebam gledalcev, saj bodo programski pasovi po 20. uri skoraj povsem slovenski. Kot tretji in zadnji razlog pa je navedel vzpostavitev dvosmerne brezžične povezave med televizijskimi hišami, ki bo omogočila izmenjavo programov, ter izgradnjo lastne povezave za izmenjavo programa z evrovizijsko mrežo. V tem zapisu je generalni

direktor pomešal razmere in pogoje, ki so omogočili začetek oddajanja lastne oddaje, z vzroki za to početje, in se izognil poglavitnim težavam, ki so botrovale njeni uvedbi. Po Mikoševih besedah, so pričakovali, da bo

... z uvedbo TV dnevnika iz ljubljanskega studia napravljen odločilen korak k popolnejši fiziognomiji slovenske TV, k dokončnejšemu izrazu našega TV programa, k realnejši in popolnejši realizaciji družbeno-politične funkcije TV v slovenski družbi in k učinkovitejšemu uporabljanju tega medija za uresničevanje tistih vsebinskih nalog, ki jih sedanje obdobje nalaga informacijskim sredstvom (Mikoš 1968, 4–5).

Za spremljanje dogajanja v federaciji je *Televizija Ljubljana* istega leta odprla svoje dopisništvo v Beogradu – prvi dopisnik je bil Darko Marin – in ga ohranila vse do danes.

Predstavitev slovenskega TV dnevnika javnosti

Neposredno pred začetkom predvajanja TV dnevnika v slovenščini se je vodstvo zavoda odločilo, da z načrti seznaniti javnost. O tem pričajo prispevki, v katerih je bil napovedan veliki korak ljubljanske televizije. Tako je Dušan Fortič v prilogi Za konec tedna, ki je izhajala v sobotnem Delu (predhodnica Sobotne priloge), objavil obsežno razmišljanje o prizadevanjih slovenske televizije v letu 1968. Pisal je o skupnem in nacionalnem (jugoslovanskem) programu in slovenizaciji televizije, ki je bila sprva izražena v zahtevi po vse večjem obsegu slovenskega programa oziroma programa v slovenščini, vendar »naj bi dobila svojo progresivno vsebino v novih programskih razsežnostih. Slovenizacija naj pomeni v prihodnje več pobude za najtesnejšo povezanost slovenske TV z nacionalnim programom gospodarske in družbene reforme, naj bo podoba in gibalo tega programa« (Fortič 1968a, 19). O TV dnevniku je zapisal:

Ker naša televizija še ni bila kos tako zahtevni oddaji, jo je sprejemala od beograjske, pa čeprav je bilo očitno, da ne more izpolnjevati vseh zahtev in pričakovanj slovenskega gledalca. Rešitev je lahko samo lastna oddaja, ki upošteva vse vsebinske in jezikovne potrebe domačega avditorija. No, v kratkem – 15. aprila – se bo to tudi zgodilo! (ibid.)

Boris Mikoš in Dušan Fortič sta imela 9. aprila 1968 tiskovno konferenco, na kateri sta sporočila, da bo nacionalna televizijska postaja s 15. aprilom dobila svoj lastni TV dnevnik, ki bo na sporedu vsak dan razen ob nedeljah ob 20. uri. Beograjski (zvezni) televizijski TV dnevnik je gledalcem ostal dostopen na 2. televizijskem programu, ki je bil skupni program mreže *Jugoslovanske radiotelevizije (JRT)*, torej vseh televizijskih centrov, 1. program v vsaki republiki pa je bil namenjen lastni produkciji posamezne televizije in tam so našle svoje mesto nove, lahko bi rekli republiške osrednje informativne oddaje. Vodstvo je videlo pomen nove oddaje v slovenskem jeziku v tem, da »želi vodstvo RTV v okviru te oddaje razvijati elemente javne tribune« (Snoj 1968, 2).

13. aprila 1968 pa je bil v *Delu* objavljen članek z naslovom »Objektivnost in izčrpnost: Prispevek k razpravi o slovenskem TV dnevniku« (Stupan in Obravnič 1968, 19). V njem sta povzela podatke iz raziskave *Televizija 67*,⁵ ki so jo med 14. in 22. oktobrom 1967,⁶ po naročilu RTV Ljubljana, opravili na Inštitutu za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani. Raziskovalci so se odločili za res velik vzorec,

saj je v raziskavi sodelovalo 2.852 anketirancev, starejših od osemnajst let (Kroflič et al. 1968, 11–12). Raziskavo je naročil Upravni odbor zavoda, Boris Mikoš pa je svétnikom povedal, da bodo z njeno pomočjo prišli do temeljev za prihodnje načrtovanje programa (RTV Ljubljana 1967b, 6). Raziskovalci so ugotovili, da so med občinstvom najbolj priljubljeni filmi (celovečerni in serijski), ki jih redno gleda 75 odstotkov gledalcev. Takoj za njimi so informativne oddaje, ki imajo 71 odstotkov gledalcev. V tistem času je *Televizija Ljubljana* predvajala *TV dnevnik* in *TV obzornik* in obe oddaji sta imeli največ rednih gledalcev. Kar 87 odstotkov anketirancev je redno spremljalo *TV dnevnik*, 85 odstotkov pa *TV obzornik*. Po gledanosti so sledile humoristične oddaje s četrtno in zabavnoglasbene oddaje s tretjino manj gledalcev kot informativne. V omenjeni anketi je kar 79 odstotkov gledalcev *TV dnevnika* izrazilo željo, da bi bila oddaja v slovenščini. Te gledalce so raziskovalci razdelili v dve skupini. V prvi so bili tisti, ki so izrazili željo po oddaji, ki bi bila vsebinsko in oblikovno »slovenska«, in teh je bilo 54 odstotkov, v drugi skupini pa je bilo 15 odstotkov gledalcev, ki bi se odločili za *TV dnevnik* v slovenščini, pri tem pa bi oddaja vsebinsko in oblikovno lahko ostala nespremenjena. Kar 18 odstotkov gledalcev je povedalo, da jim je vseeno, v katerem jeziku je oddaja, samo trije odstotki pa so oddaji v slovenščini nasprotovali, kar pomeni, da bi *TV dnevnik* v slovenskem jeziku sprejelo kar 97 odstotkov gledalcev oddaje. Vendar jezik ni bil edini razlog za tako visok odstotek tistih, ki so si želeli *TV dnevnik* v svojem jeziku. Drugi pomemben razlog je bilo v anketi izraženo pomanjkanje obveščanja o dogodkih v Sloveniji (46 odstotkov vprašanih); čeprav so gledalci novice s tega področja lahko spremljali v *TV obzorniku*, so menili, »da bi novice iz Slovenije morale najti ustrezno mesto tudi v osrednji informativni oddaji dneva« (Stupan in Obranovič 1968, 19). Avtorja v članku nista povzela vseh ugotovitev raziskave, katere del je bil namenjen oceni beograjskega *TV dnevnika*. Gledalci so menili, da jih oddaja premalo obvešča o »dogodkih v Sloveniji (46 odstotkov), o zanimivostih doma in po svetu (43 odstotkov), o gospodarskih problemih Slovenije (42 odstotkov), o kulturnem življenju v Sloveniji (38 odstotkov) itn.« (Kroflič et al. 1968, 161–162). Hkrati so menili, da je v njej preveč novic o »jugoslovanski notranji politiki (22 odstotkov), o športnih dogodkih (18 odstotkov), o jugoslovanski zunanji politiki (17 odstotkov), o jugoslovanskem gospodarstvu (15 odstotkov) in pa o dogodkih v drugih republikah (15 odstotkov) itn.« (ibid.).

Prvi članek po predvajanju prvega *TV dnevnika* v slovenščini je *Delo* objavilo naslednji dan po oddaji, to je 16. aprila 1968:

Prvi slovenski TV Dnevnik, Ljubljana, 15. aprila. – Ljubljanska televizija je nocoj ob 20. uri oddajala prvi slovenski TV dnevnik. To je pomemben dosežek ljubljanske televizije, hkrati pa nov korak k popolnejši slovenizaciji TV programa. V začetku oddaje so prizadevanja ljubljanske televizije pozdravili sekretar republiške konference SZDL inž. Vitja Rode, predsednik občinske skupščine Maribor Mirko Žlender, član IK CK ZKJ Mitja Ribičič in predsednik SAZU Josip Vidmar. Kot zanimivost naj povemo, da so zadnji filmski insert, ki so ga predvajali v dnevniku, združitev dveh sovjetskih satelitov, dobili po liniji iz Moskve prek Varšave in Milana ob 20.07. Prvi slovenski TV dnevnik sta brala Marija Velkavrh in Vili Vodopivec. (A. P. 1968)

Vendar velja posebej poudariti, da je bila novica objavljena samo na zadnji strani lokalne izdaje za Ljubljano, kar pomeni, da je bralci v drugih regijah sploh niso

Fotografija 2: Napovedna špica slovenskega *TV dnevnika*. Vir: Dokumentacija Televizije Slovenija, RTV Ljubljana.

videli, kakor da bi šlo za kak manj pomemben dogodek, ki zadeva samo glavno mesto in njegovo okolico. To si lahko razlagam z dejstvom, da so slovensko izdajo brali tudi v Beogradu in drugih republikah, ljubljanska pa je bila dostopna samo slovenskim bralcem. Prav to gre v prid trditvi, da je bila sprejeta politična odločitev, da dogodku ne bodo dali teže, kakršno si je gotovo zaslužil.⁷

Čisto drugačen je bil odziv *Ljubljanskega dnevnika*, ki je svojim bralcem pripravil dva prispevka, pod katera se je podpisal M. Raztresen: *TV dnevnik za slovenskega gledalca* in *Trenutki zgodovinskega starta*, reportažo z natančnim opisom dogajanja pred oddajo in med njo, opremljeno s fotografijami (Raztresen 1968a, 2; Raztresen 1968b, 10–11). Tudi v tedniku *Stop* je bila objavljena reportaža o prvem *TV dnevniku* (Pirkovič 1968, 2), pred tem pa še daljši pogovor z Vidom Štempiharjem, odgovornim urednikom aktualnopolitičnega programa *TV Ljubljana* (Bergant 1968, 6).

Vsi pa le niso bili povsem zadovoljni z odločitvijo *Televizije Ljubljana*. V *Delu* se je oglasil Ivan Kristan, ki se mu je zdelo vredno sprožiti nekaj vprašanj v zvezi s slovenskim *TV dnevnikom*. Kristan uvodoma ugotavlja, da ni bilo širše javne razprave, v kateri bi lahko slišali argumente v prid slovenskemu *TV dnevniku* in jih pretehtali. Nato ugotavlja, da je v Jugoslaviji oživelo razpoloženje, ki postavlja v ospredje nacionalno zavest, samostojnost in enakopravnost republik in jezikov. Avtor se strinja s tem, da se je tudi slovenska televizija vključila v ta prizadevanja, a ob tem pravi:

Vendar pa nisem prepričan, da je najbolj primerna pot ta, ki smo jo ubrali, namreč, da smo dosedanji televizijski dnevnik, ki so ga prenašali in pomagali soustvarjati vsi jugoslovanski televizijski studii, nadomestili s slovenskim in

se iz skupnega programa izločili. Primernejša pot bi bila, da bi bili vključeni v skupni TV-dnevnik, hkrati pa imeli še svojega (kot ga imajo drugi studii in smo ga imeli tudi mi v obliki TV-obzornika). Sprašujem se namreč kaj bo ta sprememba prinesla Slovincem: ali jim bo bolj odprla okno v jugoslovanski (in tudi svetovni) prostor, ali bo prispevala k boljšemu povezovanju z drugimi jugoslovanskimi narodi, ali pa bo nasprotno na okno, ki smo ga doslej imeli, pripravila polkna in ne le zmanjšala kvalitetno raven oz. raven obveščenosti dosedanjega skupnega dnevnika, ampak nas izolirala in zmanjšala dejanski delež slovenske televizije v jugoslovanskem prostoru? ... Napačno bi se tedaj bilo usmeriti v boj samo za jezikovno slovenski televizijski program, pri tem pa povzročiti vsebinsko osiromašenje programa in okrniti komunikacijske vezi navzven in se s tem realno izpostaviti nevarnosti, da bo slabša naša obveščenost o drugih in drugih o nas. Menim, da uvedba samostojnega slovenskega TV-dnevnika vsebuje prav to nevarnost (Kristan 1968, 5).

Kristan poudarja kakovost skupnega TV dnevnika in obenem ugotavlja, da je opravljal pomembno povezovalno vlogo med jugoslovanskimi narodi. Zavzel se je za to, da bi Televizija Ljubljana nadaljevala tradicijo TV obzornika in imela svoj posebni TV dnevnik, hkrati pa bi se bolj dejavno vključevala v beograjski TV dnevnik. To bi gledalcem na področju Slovenije omogočilo, da spremljajo svoj TV dnevnik, ne da bi se morali odreči skupnemu. Prav zaradi tega je Kristan zagovarjal stališče, da bi morala ljubljanska televizija prestaviti svoj TV dnevnik na drugo uro, da bi gledalcem omogočila ogled obeh dnevnikov, »to pot **ne kot konkurenčna, ampak kot komplementarna, med seboj se dopolnjujoča**« (ibid.). Za premostitev jezikovnih težav pa je predlagal sinhrono prevajanje skupne oddaje v jezike jugoslovanskih narodov.

Fotografija 3: Marija Velkavrh in Vili Vodopivec, voditelja prvega slovenskega TV dnevnika, in režiser oddaje Emil Rižnar, 15. 4. 1968. Foto: Marjan Ciglič. Vir: Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Žal Kronika za leto 1968 ni ohranjena v celoti, saj manjka prvih devet strani. Tako lahko zgolj domnevam, da je avtor na njih posebej omenil pomembno programsko pridobitev, kakršna je bil slovenski *TV dnevnik*. Na straneh, ki so namenjene televizijskemu programu, pa le ugotavlja, da se je zaradi *TV dnevnika* povečala količina aktualnopolitičnega programa, in sicer s 15.080 minut leta 1967 na 22.430 minut leta 1968. Oddaje aktualnoinformativnega programa so obsegale kar 24 odstotkov celotnega programa lastne produkcije. Avtor navaja, da je *Televizija Ljubljana* leta 1968 predvajala 224 oddaj *TV dnevnik*, kot dopolnilo osrednji informativni oddaji pa omenja informativno oddajo *Po Sloveniji*, ki je zamenjala *TV obzornik* (RTV Ljubljana 1968c, 22–24).

Sklep

Prvi *TV dnevnik* se je rodil veliko prej, kot je bilo načrtovano, in to s šestimi oddajami tedensko, ne pa s tremi, kot so sprva napovedali. V bistvu je bil to razširjen *TV obzornik*, ki so mu dodali »jugoslovanske« in svetovne novice. Ekipo, ki je pripravljala oddajo, se je preizkusila 12. aprila 1968, ko so za vajo izpeljali eno oddajo, ki ni šla v eter. 15. aprila 1968 pa je šlo zares.⁸ *TV dnevnik* je takoj na začetku postal osrednja oddaja slovenske televizije. Gledalci so jo dobro sprejeli, pa tudi svétniki so bili z njo zadovoljni. Na prvi seji po uvedbi *TV dnevnika* je svétnik Svetozar Polič ugotovil, da je bilo tudi zanj veselo presenečenje nad tem, da so *TV dnevnik* začeli predvajati šestkrat tedensko in ne zgolj trikrat, kot je bilo sprva načrtovano (RTV Ljubljana 1968b, 27). Vodstvo je opozoril, da mora paziti na to, da bo ohranilo jugoslovansko in svetovno širino in se izogibalo provincialnosti. Za njim je dobil besedo Dušan Fortič, ki je svet obvestil o strukturi prvih petih oddaj. Tretjina časa posamezne oddaje je bila namenjena mednarodnemu dogajanju, nekaj manj kot tretjina federaciji, preostali čas pa dogajanju v Sloveniji, vremenu in še nekaterim drugim vsebinam. K temu je dodal:

Pokazatelj kaže, da je več kot ½ TV dnevnika predstavljenega filmsko, vizualno televizijsko, dinamično od 15 do 17, 18 minut, medtem ko je ostali del bran oz. kombiniran z nekaterimi drugimi elementi TV oblike. ... Če primerjamo BG [beograjski, op. M. P.] dnevnik ali italijanski dnevnik, vidimo, da je to razmerje pri nas ugodnejše v prid filmskemu oz. »pokritemu« ilustriranemu predstavljanju informacij (RTV Ljubljana 1968b, 27–28).

Rado Cilenšek, namestnik sekretarja zavoda, je člane sveta seznanil s tem, da so 18. in 19. aprila po vsej Sloveniji, razen v delu Štajerske, naredili telefonsko anketo. Opravili so približno 530 klicev, k sodelovanju pa se je odzvalo 454 klicanih. Vsak večer so klicali druge kraje, vendar se rezultati niso razlikovali (RTV Ljubljana 1968b, 29). Na dan ankete je oddajo gledalo 48,5 odstotka anketirancev, nadaljnjih 18,5 pa kak dan prej. Anketirance so tudi vprašali, kako so zadovoljni z oddajo. Kar 43 odstotkov vprašanih je povedalo, da so z njo zelo zadovoljni, 41,5 odstotka jih je bilo zadovoljnih, 12 odstotkov za silo zadovoljnih in 1,5 odstotka nezadovoljnih. K temu je Cilenšek kritično dodal, da je »iz ankete težko ugotoviti, ali ta pozitivna ocena meri na samo oddajo ali bolj na uvedbo *TV dnevnika* v slovenščini« (ibid.). Anketiranci ob meji so bili bolj kritični kot drugi gledalci. Izrazili so željo »po večji informativnosti, večji dinamiki, po večji inozemski slikovni informaciji (primerjava z beograjskim, češ da je le-ta pestrejši)« (ibid.), kar je v nasprotju z zgoraj citirano

izjavo Dušana Fortiča. O anketi je poročal časopis *Ljubljanski dnevnik*, ki je povzel njene rezultate in zapisal, da je sodelovalo 234 žensk in 220 moških (*Ljubljanski dnevnik* 1968, 18).

Na zgoraj omenjeni Kristanov članek se je odzval Dušan Fortič. *Delo* je objavilo njegov prispevek z naslovom »Korak k popolnejši podobi informacij«, v katerem je odgovoril na vse Kristanove pomisleke in zatrdil, da je polemika o slovenskem *TV dnevniku* povsem odveč, saj se je »slovenska javnost o tem izrekla!« (Fortič 1968b, 5). Zavrnil je tudi očitke o zapiranju slovenskega prostora in jih podprl s podatki o vsebini prvih tridesetih oddaj. Kar 35 odstotkov vseh informacij je bilo iz mednarodnega dogajanja, 20 odstotkov iz federacije in drugih jugoslovanskih republik, 33 odstotkov iz Slovenije, 12 odstotkov pa drugih vsebin. Največ časa so namenili gospodarstvu (39 odstotkov), ki sta mu sledila kultura in izobraževanje (20 odstotkov) ter zdravstvo in socialno varstvo (9 odstotkov). Da so se ustvarjalci oddaje res trudili, nam pove podatek o odnosu med vizualnimi in govornimi informacijami, saj so filmske novice obsegale 63 odstotkov oddaje, 24 odstotkov informacij je bilo samo branih in 13 odstotkov ilustriranih (*ibid.*).

Z leti je oddaja postajala vse boljša. V domove občanov po Sloveniji je prinašala novice iz ožje in širše domovine ter svetovne dogodke – od češke pomladi in Titove smrti do dogodkov na Roški, osamosvojitvene vojne in dogodkov 11. septembra 2001. Z leti je pridobila zaupanje gledalcev in je postala hrbtenica javnega servisa, okoli katere se je oblikoval večerni televizijski program. V osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja je *TV dnevnik* pred televizijske zaslone vsak večer pritegnil slabo polovico državljanov, kar je več gledalcev, kot jih imata danes obe osrednji informativni oddaji javne in komercialne televizije skupaj. Vse tja do konca leta 1995 *TV dnevnik* ni imel prave konkurence, saj vstop *Kanala A* med ponudnike informativnega programa ni bil uspešen predvsem zaradi denarne podhranjenosti programa. Žal takratno vodstvo *Televizije Slovenije* ni pravilno ocenilo nevarnosti, ki jih je prinesla komercialna konkurenca, za katero sta stala ameriški kapital in predvsem ameriško znanje in obvladovanje televizijske obrti. Vodstvo se je postavilo na zelo udobno stališče, da ima javni servis posebno vlogo in da ne sme tekmoovati s komercialno konkurenco. Na presenečenje ni bilo treba čakati prav dolgo. Konkurenčna oddaja se je v pičlih dveh letih postavila ob bok *TV dnevniku* in ga po gledanosti nato celo prehitela.

Da ima *Dnevnik Televizije Slovenija* v zavesti državljanov še vedno posebno mesto, kažejo podatki o gledanosti oddaje ob posebnih (izrednih) dogodkih, kakršni so volitve, poplave, naravne nesreče, katastrofe ipd., saj ob takih priložnostih še vedno prehitijo konkurenco. To je dokaz, da je *Dnevnik Televizije Slovenija* pri državljanih še vedno zelo cenjen, in na tem bi morda lahko gradilo sedanje programsko vodstvo hiše, da bi oddaji vrnilo ugled in prvo mesto. To bi lahko dosegli z nepristranskim poročanjem, s preverjenimi dejstvi in poglobljeno analizo dogodkov ter z iskanjem družbenega konsenza o vseh pomembnih vprašanjih, ki jih prinaša čas, v katerem živimo. S tem bi *Dnevniku* morda vrnilo pomen, ki ga je imel kar tri desetletja.

Opombe:

1. Vsem, ki so mi v omenjenih ustanovah pomagali pri delu, se ob tej priložnosti iskreno zahvaljujem. Posebna zahvala pa gre Jožici Hafner (Dokumentacija *Televizije Slovenija*), Tatjani Rezec Stibilj in Petru Strnadu (Arhiv Republike Slovenije).

2. *Studio Ljubljana* je začel poskusno oddajati program leta 1957, redno pa 11. oktobra 1958. Tako kot *Studio Zagreb* je *Studio Ljubljana* na začetku svojega oddajanja prenašal tudi televizijski program italijanske (RAI) in avstrijske (ÖRF) televizije. To so počeli zaradi pomanjkanja lastne produkcije in približevanja novega medija ljudem, kar je povzročilo negodovanje beograjskih političnih struktur. Zaradi tega je bil sklican poseben sestanek v Beogradu, na katerega so bili povabljeni predstavniki vseh osrednjih republiških in pokrajinskih radijskih postaj. Da je bila politika zaradi tega početja zelo zaskrbljena, nam pove podatek, da je sestanek vodil Rodoljub Čolaković, podpredsednik Zveznega izvršnega sveta (Vončina 1999, 149–150). *Studio Beograd* je začel poskusno oddajati leta 1957, redni »eksperimentalni« program pa 23. avgusta 1958 (Vončina 2003, 10, 19–21). O začetku oddajanja *Televizije Beograd* piše tudi Jože Zorn (Zorn 1958, 27).

3. Ker sta bili *Televizija Sarajevo* in *Televizija Skopje* ustanovljeni pozneje in sta sami financirali izgradnjo televizijskih studiev, je Zvezni izvršni svet leta 1961 sprejel sklep, da morajo *Televizija Ljubljana*, *Televizija Zagreb* in *Televizija Beograd* v desetih letih vrniti denar, ki so ga dobile za studije in tehnično opremo. Šlo je za velik znesek – 1.387.131 ameriških dolarjev in 1.666.000 starih dinarjev (Pustišek 1987, 174).

4. Kratica LRS pomeni Ljudska republika Slovenija.

5. Televizija 67 je bila prva tovrstna raziskava v Sloveniji. Ob raziskovanju odnosa gledalcev do osrednje dnevnoinformativne oddaje so posebno pozornost namenili situacijam, v katerih gledalci spremljajo televizijski program, kar je bilo v skladu z raziskovalnimi usmeritvami tistega časa. V raziskovalni skupini so bili: Marijan Kroflič, Blaž Mesec, Stane Obranovič, Ana Stupan in Andreja Tauber.

6. Leta 1967 je bilo v Sloveniji 401.447 plačnikov radijske in 139.413 plačnikov televizijske naročnine. (Statistični letopis Socialistične republike Slovenije 1969, 399).

7. Prvi obletnici *TV dnevnika* v slovenščini se ni godilo nič bolje, saj je minila brez omembe v *Delu*, osrednjem slovenskem dnevniku, ali v njegovi RTV prilogi za teden od 13. do 19. aprila 1969.

8. V programski srajčki prve oddaje je zapisano, da je bil redaktor prvega slovenskega *TV dnevnika* Tugo Klasinc, glavni in odgovorni urednik Vid Štempihar, režiser Emil Rižnar, asistent režije Jože Cegnar, tajnica Angelca Dečman. Za sceno za prvi *TV dnevnik* je poskrbel scenograf Jože Spacal (RTV Ljubljana 1968d, 1).

Literatura:

- A. P. 1968. Prvi Slovenski TV dnevnik. *Delo (lokalna izdaja Ljubljana)*, 16. 4. 1968.
- Bergant, Boris. 1968. Spomladi končno slovenski TV dnevnik. *Stop*, 16. 3. 1968, 6.
- Društvo slovenskih pisateljev, Slavistično društvo, Inštitut za slovenski jezik pri SAZU in PEN klub – Center za Slovenijo. 1967. Pismo slovenski televiziji. *Delo*, 3. 2. 1967, 5.
- Fortič, Dušan. 1968a. Težnje po novih vrednotah: Odpiranje do dosežkov jugoslovanskega in mednarodnega ustvarjalnega prostora. *Delo*, 6. 4. 1968, 19.
- Fortič, Dušan. 1968b. Korak k popolnejši podobi informacije. *Delo*, 28. 5. 1968, 5.
- Koprivc, Jak. 2005. *Generalov let*. Ljubljana: Modrijan.
- Kristan, Ivan. 1968. Slovenski TV dnevnik. *Delo*, 7. 5. 1968, 5.
- Kroflič, Marijan, Blaž Mesec, Stane Obranovič, Ana Stupan in Andreja Tauber. 1968. *Televizija 1967*. Ljubljana: Inštitut za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani.
- Ljubljanski dnevnik*. 1968. Večini je všeč. *Ljubljanski dnevnik*, 4. 5. 1968, 18.
- Novak, Božidar (ur.). 2006. *Leksikon radija i televizije: Izdanje u povodu osamdesete godišnjice Hrvatskog radija i pedesete godišnjice Hrvatske televizije*. Zagreb: Masmedia i Hrvatska televizija.
- Pengov, Jure. N. d. 35 let Dnevnika Televizije Slovenija. <<http://www.rtvsllo.si/dnevnik/35let.php>>
- Pirkovič, A. 1968. Slovenski TV dnevnik uspešno startal. *Stop*, 20. 4. 1968, 2.
- Pustišek, Ivko. 1987. *Istorija zakonodavstva o radio-difuziji u Jugoslaviji: Međunarodna regulativa i jugoslavensko zakonodavstvo (1907–1986)*. Beograd: Savremena administracija.
- Raztresen, M. 1968a. TV dnevnik za slovenskega gledalca. *Ljubljanski dnevnik*, 16. 4. 1968, 2.
- Raztresen, M. 1968b. Trenutki zgodovinskega starta. *Ljubljanski dnevnik*, 16. 4. 1968, 10–11.

- Snoj, J. 1968. Lasten TV dnevnik s 15. aprilom: S tiskovne konference na Radio televiziji Ljubljana. *Delo*, 10. 4. 1968, 2.
- Statistični letopis Socialistične republike Slovenije. 1969. Ljubljana: Statistični zavod Republike Slovenije.
- Stupan, Ana in Ante Obranovič. 1968. Objektivnost in izčrpnost: Prispevek k razpravi o slovenskem TV dnevniku. *Delo*, 13. 4. 1968, 19.
- Vončina, Nikola. 1999. *TV osvaja Hrvatsku: Prilozi za povijest radija i televizije u Hrvatskoj III. (1954.–1958.)*. Zagreb: Hrvatski radio.
- Vončina, Nikola. 2003. *Najgledanije emisije 1964–1971: Prilozi za povijest radija i televizije u Hrvatskoj V*. Zagreb: Hrvatska radiotelevizija.

Arhivski viri

- Grabnar, Boris. 1963. Kratak uvod v analizo programa TV, 12. 3. 1963. Arhiv Republike Slovenije, AS 1589, CK ZKS, š. 194/III.
- Mikoš, Boris. 1966. Televizija – odnosi med studiji, 31. 3. 1966. Arhiv Republike Slovenije, AS 1589, CK ZKS, š. 194/III.
- Mikoš, Boris. 1968. Nekateri problemi in značilnosti slovenske TV. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 48.
- RTV Ljubljana. 1960. Razvoj, sedanji položaj in problemi televizije v LRS. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 42.
- RTV Ljubljana. 1962. Kronika RTV Ljubljana za leto 1962. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 58.
- RTV Ljubljana. 1963. Kronika RTV Ljubljana za leto 1963. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 58.
- RTV Ljubljana. 1967a. Odgovor RTV Ljubljana Društvu slovenskih pisateljev, Slavističnemu društvu, Inštitutu za slovenski jezik pri SAZU in PEN klubu – centru za Slovenijo. *Delo* 10. 2. 1967, str. 5.
- RTV Ljubljana. 1967b. Zapisnik 3. redne seje sveta zavoda RTV Ljubljana (v širši sestavi) z dne 27. 9. 1967. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 108.
- RTV Ljubljana. 1967c. Zapisnik 4. redne seje sveta zavoda RTV Ljubljana (v širši sestavi) ponovitev z dne 17. 11. 1967. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 108.
- RTV Ljubljana. 1967d. Zapisnik 5. redne seje sveta zavoda RTV Ljubljana (v širši sestavi) z dne 22. 12. 1967. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 108.
- RTV Ljubljana. 1967e. Kronika RTV Ljubljana za leto 1967. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 59.
- RTV Ljubljana. 1968a. Zapisnik 11. redne seje sveta zavoda (v ožji sestavi) z dne 29. 3. 1968. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 110.
- RTV Ljubljana. 1968b. Zapisnik 7. redne seje sveta zavoda RTV Ljubljana (v širši sestavi) z dne 22. 4. 1968 (stenografski zapis). Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 110.
- RTV Ljubljana. 1968c. Kronika RTV 1968. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 59.
- RTV Ljubljana. 1968d. Programska srjačka, TV dnevnik, 15. 4. 1968. Dokumentacija Televizije Slovenija.
- Skupščina SRS. 1964. Organizacijsko-politični zbor, Informacija o neenakopravnih rabi, o pačenju ter zapostavljanju slovenščine v javnosti, Štev.: 6-3/64, Ljubljana, 11. 11. 1964. Arhiv Republike Slovenije, AS 1589, CK ZKS, š. 194/III.
- Zorn, Jože. 1958. Kronika RTV Ljubljana za leto 1958. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 58.
- Zorn, Jože. 1959. Kronika RTV Ljubljana za leto 1959. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 58.
- Zorn, Jože. 1963. Kronika RTV Ljubljana za leto 1963. Arhiv Republike Slovenije, AS 1215, Radiotelevizija Slovenije, š. 58.